

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

*dr Jerzy
Krzyś*

Rok XXI: 2023

Grudziądz, dnia 14.06.2023 r.

Nr 19 (779)

1323. spotkanie

Małgorzata Ambrosius-Okońska

Dr Jerzy Krzyś (1928-2023)

Ś p. dr Jerzy Stanisław Krzyś w roku 2013 w kwietniu osobiście na spotkaniu Koła Miłośników Grudziądza wygłosił prelekcję podsumowującą swój dorobek życiowy z okazji 85. urodzin i czterdziestu lat parania się historią Grudziądza. Przytoczymy część Jego wypowiedzi. W Biuletynie KMDG, R. XI, nr 12 (352) z 10.04.2013 r. możemy przeczytać, że „...urodził się w dniu 11 kwietnia 1928 roku w Muszynie nad Popradem w powiecie nowosądeckim. Dzieciństwo oraz okupację niemiecką spędził w Rzeszowskiem. Egzamin dojrzałości uzyskał w I Liceum Humanistycznym w Bydgoszczy w 1946 roku. Studiował następnie przez sześć lat na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Poznaniu, uzyskując dyplom lekarza (medycyny) w czerwcu 1952 r. Wkrótce został powołany przymusowo do służby wojskowej i po wstępnym przeszkoleniu, skierowany został do Szpitala Wojskowego w Grudziądzu, a było to 22 grudnia 1952 roku. W szpitalu tym przepracował przeszło pięćdziesiąt lat, w tym ćwierć wieku na stanowisku ordynatora oddziału ginekologicznego i czterdzieści lat w mundurze. Długoletnia praca zawodowa nie przeszkodziła Mu w uprawianiu swojego hobby, to jest historii. Od przeszło sześćdziesięciu lat jest więc stałym mieszkańcem naszego miasta, tak dotkliwie okaleczonego przez oblężenie w 1945 roku. Żyjąc w tym otoczeniu pozostałości ruin, odbudowy oraz licznych kompleksów koszarowych, skierował swoje zainteresowanie na poszukiwania w literaturze danych o militarnej przeszłości Grudziądza. Pierwszy artykuł o walkach o „Festung Graudenz” ukazał się w dniu 6 marca 1973 roku na stronach lokalnych Gazety Pomorskiej. Wówczas tego dnia było obchodzone „wyzwolenie” jako Święto Miasta. Przez kolejne lata dr Krzyś ogłaszał tego dnia ciekawostki o walkach na łamach tejże Gazety Pomorskiej i Głosu Załogi, pisma zakładów GZPG-um „Stomil”. Zbiorczym podsumowaniem uzyskanych rozproszonych materiałów był duży artykuł o działaniu wojsk radzieckich w zimie 1945 r. w walkach o Grudziądz, zamieszczony w tomie VII

Rocznika Grudziądzkiego, mającego charakter ściśle naukowy. W dalszych tomach ukazały się szeregi artykułów jubilata, np. o niedosłej batalii ze Szwedami w 1628 r., czy o oblężeniu Grudziądza w 1658 r., o działaniach polskich oddziałów w czasie blokady twierdzy w 1806 r., o więzieniu powstańców listopadowych w cytadeli czy o walce artylerii w bitwie nad Osą w 1939 roku. Był On też przez wiele lat członkiem Rady Redakcyjnej Rocznika. W tym samym czasie J. Krzyś opublikował wiele artykułów fachowych w pracy medycznej i po obronie pracy o polskiej wojskowej służbie zdrowia w 1806 roku uzyskał tytuł doktora nauk medycznych w grudniu 1978 roku. Mając zainteresowania publicystyczne nie przestał zamieszczać aktualnych artykułów w lokalnej prasie, a więc w Głosie Żalogi, a zwłaszcza na łamach Ilustrowanego Kuriera Polskiego w latach 1982-1995. Dotyczyły one głównie wojskowej przeszłości Grudziądza, kawalerii, bitwie nad Osą, rocznicom państwowym, sławnym ludziom z przeszłości miasta itp. A artykułów tych było w sumie kilkaset. Żeby nie być gołosłownym, autor sporządził dwa zestawienia dwudziestoczcerostronicowe swoich prac i udostępnił je słuchaczom. Niestety, większość tych prac jest obecnie niedostępna w miejscowych bibliotekach. Po trzynastu latach powyższej samotnej pracy popularno-naukowej nastąpił przełom, albowiem w dniu 24 IX 1986 roku zawiązało się Koło Miłośników Dziejów Grudziądza, a na zebraniu założycielskim był także dr J. Krzyś. Powstały zespoły lektorów i autorów. A pole działania było szerokie, albowiem zbliżały się obchody siedemsetlecia nadania Grudziądzowi praw miejskich (1291-1991). Wydano jednodniówkę, składankę o zabytkach, przewodnik i album, a miastu poświęcono szereg wykładów, współpracując ściśle z Grudziądzkim Towarzystwem Kultury. W 1996 roku powstał zamysł ponownego wydawania Kalendarza Grudziądzkiego. W skład Rady Redakcyjnej wszedł między innymi dr J. Krzyś i działa w niej do dzisiaj. W każdym z 17 tomów są artykuły Jego autorstwa, szczególnie dotyczące kawalerii, sławiące „stolicę polskiej kawalerii”. W ciągu minionych 27 lat działalności Koła w zakresie odczytów, do IX 2006 dr Krzyś wygłosił ich aż 65, wiele dokumentując na piśmie. Przez siedem lat był wiceprzewodniczącym naszego Koła. Następnie prelegent przedstawi swój dorobek autorski w formie swoich samodzielnych książek (to jest drukach zwartych), związanych z przeszłością Grudziądza, układając na stole prezydialnym ich zestaw. Tytuły tych pozycji zostaną wymienione w końcowym zestawieniu bibliograficznym. Egzemplarze tych publikacji znajdują się w czołowych bibliotekach Polski i świadczą o znaczeniu naszego miasta w przeszłości. Dr Krzyś jest także autorem rozdziału w I tomie monografii Grudziądza i opisów dziejów miasta w trzech albumach fotograficznych. Dodać należy, że szczegółowe fakty uzyskane w pracach autora są cytowane w licznych opracowaniach naukowych historycznych i medycznych. W dalszej części dr J. Krzyś poinformował na marginesie o swojej działalności w Barcinie pow. Żnin, gdzie kiedyś mieszkał. Był tam stałym korespondentem lokalnego pisma „Pogłosu Barcina”, zajmując się historią tego miasta. Wyniki swoich poszukiwań zawarł w pierwszej monografii Barcina, wydanej z pomocą naszego Koła. Było to wielkim wydarzeniem dla miejscowego społeczeństwa. Z Jego też inicjatywy powstało Towarzystwo Miłośników Barcina,

które w swoim dorobku ma już kilka wydawnictw. Wdzięczni mieszkańcy nadali dr. J. Krzysiowi tytuł Honorowego Obywatela Miasta Barcina...”¹ – tyle podaje nasz historyczny już biuletyn. W czasie pandemii pan J. Krzyś był bardzo aktywny twórczo. Opracował oraz udostępnił do druku i publikacji siedem artykułów. Ostatni osobiście wygłosił rok temu, wspierany logistycznie przez pana J. Hinza.

„Czwarty general spoczywa w grudziądzkiej ziemi”
prelegent dr Jerzy Krzyś dnia 23.02.2022 r., fot. Anna Bator.

Jednak informacje te nie byłyby pełne, gdyby nie pokazać drugiej twarzy dr. Krzysia – tej związanej z Barcinem, dlatego reszta informacji pochodzi ze źródeł Gminy Barcin, bo na łamach gazet i portali gminnych ukazało się dużo pośmiertnych artykułów poświęconych dr. J. Krzysiowi. dowiadujemy się z nich, że „...dr Jerzy Krzyś, mimo iż większość życia mieszkał poza Barcinem, miasto to i gminę darzył wielką miłością. Jego zasługi badawcze, jeśli chodzi o historię Barcina są niepoślednie, wręcz przełomowe. Odnalazł dokument potwierdzający,

1

[https://kpbc.umk.pl/Content/219494/PDF/Biuletyn%20KMDG%202013%2012\(352\)%20Jerzy%20Krzy%C5%9B..pdf](https://kpbc.umk.pl/Content/219494/PDF/Biuletyn%20KMDG%202013%2012(352)%20Jerzy%20Krzy%C5%9B..pdf)

że Barcin został miastem w 1472 r., co zmieniło dotychczasowy pogląd na lokację miasta. Otóż podawano wcześniej, że prawa miejskie Barcin uzyskał 12 czerwca 1541. Swoje ustalenia badawcze, jeśli chodzi o historię Barcina, regularnie publikował w prasie. Bardzo cennym wkładem w historię Barcina jest kalendarium historyczne *Kalendarz dat Barcina przez wieki*. Kluczowa dla historiografii poświęconej Barcinowi jest książka, którą Jerzy Krzyś napisał wspólnie z innym Honorowym Obywatelom Gminy Barcin, Czesławem Cieślakiem. To oczywiście *Szkice z przeszłości Barcina* – nieocenione źródło informacji, fachowo opracowanych, udokumentowanych źródłowo i podanych w przystępny sposób. Kolejne pokolenia mieszkańców Barcina czerpią wiedzę o swoim mieście i jego przeszłości właśnie z tej książki.

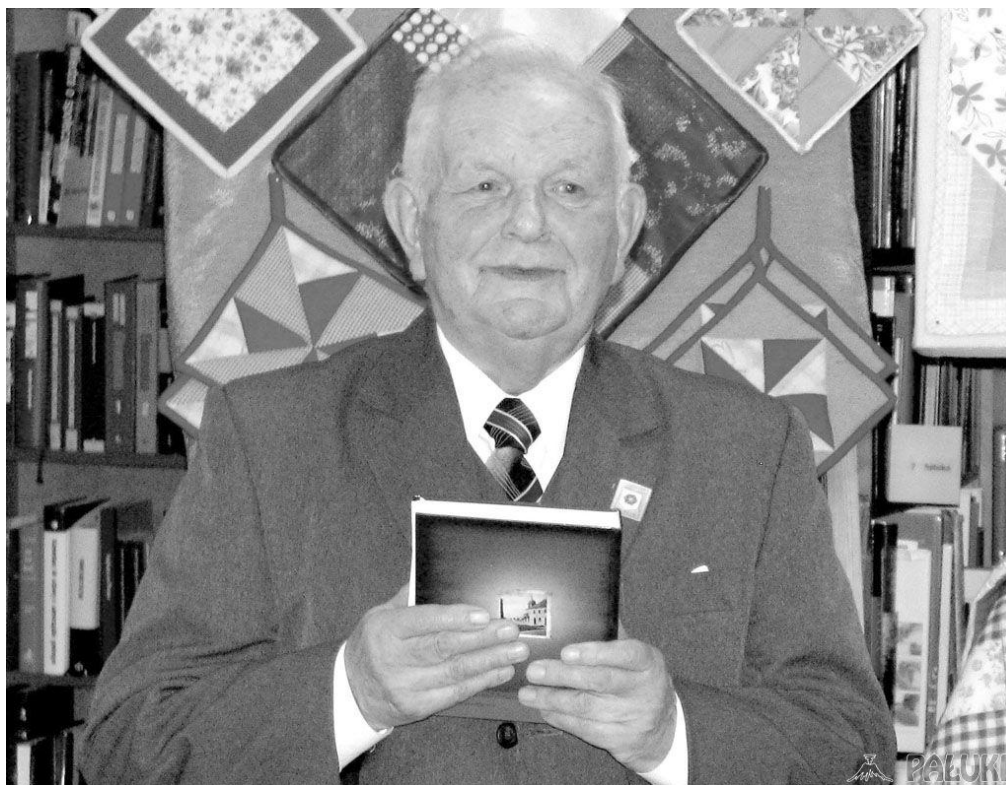
Jerzy Krzyś od czasu nadania Szkole Podstawowej nr 1 w Barcinie imienia jego ojca, utrzymywał z tą placówką stały kontakt. Również wzbogacając kącik historyczny o patronie. Regularnie odwiedzał szkołę, przede wszystkim w okolicach 8 maja, gdy przypadło święto jej patrona, dr. Stanisława Krzysia. Współpracował przez wiele lat z Biblioteką Publiczną Miasta i Gminy w Barcinie, przekazując cenne materiały dla Barcińskiej Izby Tradycji. – *Nie mieszkał w Barcinie zbyt długo, ale był związany z naszym miastem przez większość swego życia i kochał je. Był też bardzo dobry dla ludzi. Nawet nie mieszkając w Barcinie, a przyjeżdżając do swoich rodziców, pomagał swoją wiedzą. Wiem od mojej mamy, że po moim urodzeniu ona była chora i właśnie dr Jerzy Krzyś był tym, który jej wtedy bardzo pomógł. Równie dobre wspomnienia mam o pani Basi, czyli też już nieżyjącej małżonce dr. Jerzego Krzysia. Ona pracowała w bibliotece w Grudziądzu i jako koleżanka z branży bibliotekarskiej przekazała mi wiele cennych wskazówek i podpowiedzi. Państwo Krzysiowie to wspaniała rodzina i jednocześnie historia Barcina* – podzieliła się z nami Grażyna Szafraniak, długoletnia dyrektorka BPMiG w Barcinie.

Rodzina Stanisława Krzysia, od lewej: Grzegorz – prawnuk dr. Stanisława, Tadeusz – wnuk, Barbara – synowa, Zbigniew – wnuk, Jerzy – syn, na uroczystej sesji Rady Miejskiej, podczas której Szkole Podstawowej nr 1 w Barcinie nadano imię dr.

Stanisława Krzysia (maj 2002 r.). fot. Karol Gapiński, z archiwum Tygodnika Pałuki.

Jednym z największych przyjaciół śp. Jerzego Krzysia był Czesław Cieślak. Nie tylko razem pracowali przy publikacjach historycznych. Byli w stałym kontakcie telefonicznym, rozmawiali ze sobą często i o różnych sprawach. Wspierali się słowem w gorsze dni i cieszyli ze wspólnych sukcesów, gdy coś udawało się im ważnego dla Barcina odkryć lub ustalić. – *Poznaliśmy się podczas którejś z uroczystości w maju w „jedynce” w Barcinie lub podczas nadania imienia Stanisława Krzysia jednej z ulic w mieście. Już dokładnie nie pamiętam. Wtedy przeszliśmy na „ty”. Z tą książką o historii Barcina to było tak, że on ją w większości napisał, a ja tylko jakiś tam ułamek całości. Mówiłem mu wtedy, żeby dał tylko siebie, jako autora, ale on powtarzał, że nie pisał tego sam i uparł się, abym był na okładce. Ja osobiście mocno interesuję się mikrobiologią lekarską i nawet dzwoniłem do niego, aby o różnych zagadnieniach porozmawiać. Ostatnim razem, w sumie niedawno, jak do niego dzwoniłem, to za bardzo nie chciał już o jednym z takich tematów, który przedstawiłem, rozmawiać. Jurek to był wykształcony, mądry człowiek, ale przy tym łagodny i sympatyczny, nigdy nie tworzył dystansu. Myśmy byli z tego samego pokolenia, on trochę starszy ode mnie, bo w kwietniu skończył 95 lat, a ja w lipcu kończę 92 lata. Będzie go brakowało –* podzielił się z nami Czesław Cieślak, przyjaciel zmarłego dr. Jerzego Krzysia.

Jerzy Krzyś na prezentacji jednego z wydań „Szkieców z przeszłości Barcina”.
Fot. Magdalena Kruszka, z archiwum Tygodnika Pałuki.

Msza pogrzebowa śp. dr. Jerzego Krzysia odbyła się 20 maja o 11.00 w bazylice w Grudziądzu...”².

W dniu pogrzebu dr. Jerzego Krzysia żegnali przedstawiciele wszystkich środowisk, z którymi współpracował zarówno z Grudziądza, jak i z Barcina.

Cześć Jego Pamięci!

Fot. P. Bilski.

Wybrane publikacje

- 18 Pułk Ułanów Pomorskich, Pierwszy dzień wojny. (FNRTJP 1984, ISBN 83-902301-0-0).
- 64 Pomorski Pułk Strzelców Murmańskich (Oficyna Wydawnicza „Ajaks” Pruszków 1993, ISBN 83-85621-22-9).
- 65 Starogardzki Pułk Piechoty (Oficyna Wydawnicza „Ajaks” Pruszków 1994, ISBN 83-85621-42-3).
- 16 Pułk Artylerii Lekkiej (Oficyna Wydawnicza „Ajaks” Pruszków 1998, ISBN 83-87103-60-8).
- Militarna przeszłość Grudziądza (FNRTJP 2002, ISBN 83-902301-2-7).
- Kalendarium + Grudziądz 2000 (GTK 2000, ISBN 83-910048-2-1).

² <https://palukitv.pl/2023/05/15/zmarl-jerzy-krzys-honorowy-obywatel-gminy-barcin/>

- Walki i groby. Szlak pamięci września 1939 roku w Gminie Gruta (KMDG 2013, ISBN 978-83-924342-5-5).
- Grudziądz w 1920 roku (FNRTJP 2005, ISBN 83-902301-7-8).
- Grudziądz + kawaleryjska stolica (FNRTJP 2010, 978-83-902301-4-6).
- Szkice z przeszłości Barcina (Wyd. I, KMDG 2007, wspólnie z Czesławem Cieślakiem, ISBN 978-83-925735-1-7; wyd. II, Urząd Miejski w Barcinie 2009, wspólnie z Czesławem Cieślakiem, ISBN 978-83-61836-01-8.).
- Materiały źródłowe do działalności powstańców z Barcina (KMDG 2013, ISBN 978-83-62052-14-1).
- Służba zdrowia wojsk polskich w latach 1806 i 1807 (KMDG 2011, ISBN 978-83-62052-10-3).

Odznaczenia, nagrody, wyróżnienia

- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski 1983.
- Złoty Krzyż Zasługi 1976.
- Medal Złoty, Srebrny i Brązowy Siły Zbrojne W Służbie Ojczyzny 1972, 1967, 1958.
- Medal Złoty, Srebrny i Brązowy Za Zasługi Dla Obronności Kraju 1989, 1975, 1968.
- Medal Pro Memoria.
- Medal Honorowy Grudziądza 1984.
- Medal Wojewody Kujawsko-Pomorskiego 2006.
- Tytuł i Odznaczenie Pro Gloria Medici 2001.
- Odznaka Honorowa PCK 1985.
- Odznaka Honorowa Fundacji Na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej 2008.
- Zasłużony Działacz Kultury 1984.
- Zasłużony Dla Gminy Barcin 2006.
- Honorowy Obywatel Gminy Barcin 2008³.

Źródła:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Krzy%C5%9B

<https://palukitv.pl/2023/05/15/zmarl-jerzy-krzys-honorowy-obywatel-gminy-barcin/>

[https://kpbc.umk.pl/Content/219494/PDF/Biuletyn%20KMDG%202013%2012\(352\)%20Jerzy%20Krzy%C5%9B..pdf](https://kpbc.umk.pl/Content/219494/PDF/Biuletyn%20KMDG%202013%2012(352)%20Jerzy%20Krzy%C5%9B..pdf)

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Krzy%C5%9B

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.